

LBRIS

We know
books

Radu-Ilarion MUNTEANU

DANSÂND
cu autorii

CRITICĂ LITERARĂ - ESEU

Editura
NEUMA
2025

Emil Lungeanu și <i>Literatura de gradul trei</i>	5
Lirism cuceritor	21
O surpriză	26
Un expert în haiku	30
Tudorisme	33
Meserie rară	37
Arhive cu senZ	47
Cronica unei morți anunțate	52
O poveste de... aur	60
Despre logica denunțului	68
Ia hara, patriote	72
Obiectivism	74
Punte interculturală	83
Reîncarnarea corbului Dodo	87
Ultima oră	99
Ultrablitz texte	103
Jucării	105
Ficțiune amuzantă	108
Încă o carte de cronici	110
O proză subtilă	116
Recenzii la pianococktail	118
7 octombrie 2013	121
Un polițier rafinat	123
Provocări	126
Doctor în rusistică	131
A treia carte, deloc patetică	135
Atelier de reparat... onoare și clondire	142
Poduri à la carte	147
Un prozator cu personalitate	151
Eseuri... parodistice	155
Sora mea de Steaua lui David	160
Despre autor	161

Emil Lungeanu și *Literatura de gradul trei*

Am participat la lansarea *Cărții recente* a lui Emil Lungeanu, alături de alte 3 cărți Neuma.

Înainte de a intra în subiect, să nu omitem a nota considerația reciprocă a doi campioni ai multilatera-lismului literar. Iată cu ce începe girul lui Horia Gârbea de pe coperta a patra (o face la cele mai multe cărți Neuma): „Emil Lungeanu se exercită cu strălucire în toate genurile literare...”

Nu în replică, dar cumva în oglindă, autorul începe textul (vom vedea mai încolo de-i cronică sau o invenție textuală proprie) rezervat volumului lui Gârbea, lansat sincron (pag. 17): „Oriunde l-ar purta năvăvașul Pegas în spinare – în poezie, în dramatur-gie, în critică, în proză, în traduceri din Shakes-peare, poliedricul Horia Gârbea face spectacol...”

De ce nu în replică?

Elementar, exclud *de plano* orice reciprocitate de conivență, ambii literați sunt ireductibil serioși.

De ce în oglindă?

Mă rog, cu nuanțarea sugerată de termenul *cumva*, la fel de elementar, există o anume simila-ritate structurală între cei doi scriitori, dată nu doar

de polivalența lor, ci, mai ales, de spiritul flamboaiant și de originalitate. Sau singularitate? Aceasta din urmă tot *cumva*, deși vin din direcții intelectuale diferite. Dar nivelul lor non-umanist, ca să zic așa, comparabil oarecum, e complementar. Ca observator de aproape al conceptului/ brandului Neuma, apreciez inspirat paralelismul editării, accentuat de sincronicitatea lansării.

Să revenim la marca de individualitate a cronicilor din volumul lui Emil Lungeanu. Le-am numit cam palid *invenții textuale proprii*, dar autorul însuși oferă/ propune (a făcut-o și la lansare) un *supragen* (proxim) *sui generis*: *literatură de gradul trei*. Iată-l definit ca motto, în pagina 5 a volumului *Literatura de gradul trei* (Editura TipoMoldova, Iași, 2015): „Gérard Genette numea *literatură de gradul doi* textul literar derivat din alt text. Eu numesc *literatură de gradul trei* textul literar derivat dintr-un metatext critic, respectiv o creație literară proprie pretextată ludic de comentarea altei creații literare.”

De ce totuși cronici? Păi aceste mostre de literatură de gradul trei au, prin definiție, și o latură de cronici, căci pleacă de la 21 de cărți, aparținând la 20 de autori (Letiția Vladislav oferă două pretexte textuale procesate în tehnologia originală a lui E. L.), pentru a se încheia cu a 22-a, fără materie primă livresc auctorială.

Acest ultim text este telegrafic, vehement polemic, concluziv, diagnostic (aici adjectiv), denunțător, amar, ironic și oricâte alte adjective precise vreți. Cumva, această carte ar putea fi luată și ca o *addenda* la cea citată mai sus, în care scriitorul își fundamenta conceptul original, păstrând proporțiile, un supliment *sui generis* de dicționar enciclopedic.

Titlul însuși – *Cartea recentă* – o sugerează, fără a pierde ocazia ironiei fine, perifrastice, la adresa figurii patapieviene (ca să zic așa).

Interesantă și deloc întâmplătoare este relația autorului cu cei care-i oferă materia primă, de la binomul Blandiana&Rusan la Mihail Soare, afin special, care-i făcuse un portret de admirabilă – și admirativă – acuratețe. Nici nu putea fi altfel în cadrul acestei mostre de literatură de gradul trei.

Revin la textul lui Horia Gârbea de pe coperta a patra. Recunoscând multiplele calități ale autorului, girantul cvasiuzual al editurii se referă la volum ca la o simplă colecție de cronici de întâmpinare. Având șansa de a fi participat la lansare, așadar asimilând definiția dată de autor în autoprezentare supra-genului în care își încadrează opul (literatură de gradul trei), nu pot ignora diferența taxonomică specifică. Înainte de a încerca să identific pas cu pas (sic!) elementele structurale specifice (misiune deloc lesnicioasă), două dintre acestea sar în ochi: itemul

rezervat monșerului Preda nu se referă la un op anume, nici n-ar fi avut cum.

Majoritatea itemelor se referă explicit la aparițiile editoriale din ultimii doi ani. Întrebarea e dacă monșerul putea lipsi. Da și nu. Putea lipsi dintr-o simplă colecție de cronici de întâmpinare.

Locul celui citat (pag. 27), aproape imediat după explozivul debut cu tandemul Blandiana&Rusan, e un avertisment explicit adresat cititorului că volumul e mai mult de-atât.

Acesta e provocat la efortul de a intui conceptul în discuție. Al doilea e chiar textul final, care nu citează un titlu publicat în ultimii ani, dar a cărui funcție concludivă face parte din structura metaliterară a volumului.

Două am spus? Cel puțin două! De ce? Am participat la o lansare anterioară, tot la MNLR: al treilea volum de poezie al părintelui Barz. Ei bine, atunci, Emil Lungeanu a surclasat auditoriul cu o analiză aproape exhaustivă a poeziei fermentului cultural madrilen. Capitolul rezervat părintelui Barz din această recentă carte a analistului e nu numai scris ulterior acelei lansări (fapt evidențiat din coroborarea textului oral și a celui inserat aici, la pag. 79), dar și recalibrat simultan în formatul cronicii de întâmpinare și în formatul metaliterar al volumului însuși.

Un volum din 2017 al Anei Blandiana nu e decât un pretext pentru creatorul de literatură de gradul

trei să își desfășoare propria optică realistă, *i.e.* neîndurătoare asupra prezentului... global. Ce altceva înseamnă, în fond, multiculturalismul și globalizarea, spre pildă, dacă nu șantierul unui nou Turn Babel? Procedul de fabricare a metatextului literar e simplu aici: accentuarea vocii auctoriale, care nu se disimulează prin citarea scriitoarei pregnant militante. Precis țintită e și lucrarea folosită a lui Romulus Rusan: a patra ediție revăzută și adăugită a interviului colectiv *O discuție la masa tăcerii: Brâncuși viu* (Editura Spandugino, 2019).

Autorul nu consideră necesar să precizeze că ediția e postumă (el se adresează unui public avizat), nici că plusul față de edițiile anterioare e colecția de fotografii oferite de Sorana Georgescu Gorjan. Cititorul n-are decât să se edifice. Importantă aici e concentrarea de valori aduse la bară pentru a-i sprijini discursul vitriolant *tout azimuth*, discurs finalizat în cheie aproape convențională (procedeu uzitat curent în volum): în ciuda celor 43 de ani trecuți de la prima ediție, revelațiile și deliciale oferite de dodecaedrul lui Romulus Rusan se dovedesc a fi rămas și acum la fel de vii precum opera *îmblânzitorului de pietre* de la Hobița. Convențional, poate (doar față de stilistica flamboiantă a metadiscursului auctorial), dar impecabil de exact.

Cum următoarea cronică va avea ca țintă proza simultan lansată a lui Horia Gârbea – ceea ce îmi va

prilejui reluarea contextuală a unor observații critice ale lui Emil Lungeanu –, nu voi reține acum decât relaționarea în lista furnizorilor de materie primă literară pentru această *carte recentă*, printr-un subtil joc lexical.

Dodecaedrul lui Romulus Rusan reprezintă, evident, cei 12 interlocutori cu care va fi conversat la masa tăcerii. Ce înseamnă, atunci, poliedricul Horia Gârbea? Nimic altceva decât versatilitatea cu care spectacularul (sic!) multitalent își alege personajele cu care dialoghează hâtru.

Structura definită teoretic de autor a metatextului său (*creație literară proprie, pretextată ludic de comentarea altei creații literare*) are, în viziunea cronicarului subsemnat, cu modestia de rigoare, mai multe componente. Una dintre acestea, dacă nu cea principală, e tocmai selecția autorilor comentați și a opurilor aferente.

Transparent, Marin Preda e mai mult decât un catarg, mai mult decât un pol al universului acestor autori. El apare pentru a doua oară, referit indirect, ca subiect cercetat de Stan V. Cristea (*Închis pentru inventar*, pag. 61): Marin Preda, *Repere biobibliografice* (Editura Aius, 2017).

Mărturisesc că n-am citit monumentalul inventar de referințe, dar mă socot îndrituit să mă întreb dacă inventarul cuprinde o lucrare prea puțin cunoscută în general și în universul referințelor la

Marin Preda. Iar dacă nu e citată cumva, socot de datoria mea s-o supun atenției: *Existențe ironice – personajele lui Marin Preda*, de Voicu Bugariu (editura.liternet.ro/carte/191/VoicuBugariu/ExistenteIronicePersonajeleLuiMarinPreda.html).

Rostul acestei citări nu e și n-ar avea sens să fie o trivială imitare a unui băiețel care se lăuda că i-a tras, odată, și lui Tom Sawyer o bătaie, ci – remarcând rolul nodal al *marelui singuratic* în savanta construcție a lui Emil Lungeanu – doar o sugestie de a exploata, într-o eventuală reluare tematică, originala viziune a unui la fel de uitat critic de... SciFi, mă rog, și critic literar *stricto sensu*.

O cronică prea lăbărțată s-ar autosabota net. O carte precum cea *recentă* (mai ales deoarece o consider o *addenda* la masivul volum citat mai sus și produs, în 2015, de TipoMoldova) cere a fi concisă. Mai am de adăugat doar două elemente. Nu neapărat erudiția scriitorului, nici rafinamentul arhitectural, poate nici măcar ironia corozivă spre sarcastic nu sunt, pentru cititorul care sunt, marca identitară a acestei cărți, ci un inefabil indefinibil, o rezonanță emoțională subiacentă care pune în vibrație corzi sufletești aproape de zona infrasunetelor. Am întâlnit un singur scriitor al cărui text să genereze un fenomen asemănător, într-o zonă spectrală oarecum diferită, un scriitor minor: Leonida Neamțu, fie hodinit.

Și al doilea și ultimul element al cronicii: va să zică, Emil Lungeanu și-a teoretizat invenția meta-literară printr-o formulă sintetică și precisă. A făcut-o în 2015. Ei bine, am avut șansa să întâlnesc o mostră perfectă a invenției în discuție. Nu voi da nume. E vorba despre o carte apărută în 2018, deci după definiția respectivă, dar materia respectivei cărți, acumulată în timp, cuprinde un procent însemnat anterior definiției.

Diferența există, însă, între natura literară a unor cronici de întâmpinare, pe de-o parte, și o structură metaliterară deliberată, pe de alta. Cu toată diferența, nu putem ignora exemplul la care mă refer, discutând despre invenția ca atare: *Curtea de la Argeș*, anul XIV, Nr. 4 (149), aprilie 2023.

Când am scris despre *Cartea recentă* (oferită de Emil Lungeanu Editurii Neuma), o socoteam un *sequel sui generis* al volumului *Literatura de gradul trei* (TipoMoldova, Iași, 2015), pe care din urmă op îl socoteam – datorită superficialității informării și a prezenței definiției formulei inventate și promovate de autor – ca model. Fac *cuvenita mea culpa*. Volumul care conține, cumva în loc de motto, definiția subgenului brevetat de autor e structurat aproape exhaustiv: zeci de autori analizați, prin câte un volum reprezentativ. Iar cronicile de întâmpinare au structuri și valori literare intrinseci, ceea ce la lectura aplicată a *Cărții recente* (nu pot să nu reiterez

observarea discretei ironii a formulei titlului) a putut fi analizat cu rezonabilă concretețe.

Înainte de volumul mai mult sau mai puțin teoretizant, Emil Lungeanu a publicat altul (în 2013), de structură complet diferită, intitulat *Manifestul ludic – formule extreme în critica literară*, produs de Editura Betta (instituția portavoce a unui grup literar definit și autonom, a cărui descriere depășește aria acestui demers observațional dificil). Informația curent accesibilă asupra autorului e nu doar lacunară, ci cumva invers proporțională calitativ și cantitativ personalității unicate a acestuia.

În lipsa unei biografii convenționale și, mai ales, a unei liste complete de lucrări publicate – care ar fi foarte lungă –, ce îmi rămâne este să plasez aceste două volume majore, care ilustrează originala sa invenție literară, într-o ordine mai degrabă consecutivă. Rostul cuvântului *manifest* e decodat de prefațatorul Ion Soare (literat aflat cvasipermanent în proximitatea spirituală a autorului nostru) astfel: termenul logic nu neapărat consecutiv, dar cel puțin aparținător al unui șir care mai conține cvasicentenarul manifest dada, elocventul NU prin care Ionesco denunța modul în care se scria în vremea lui și mai puțin deținătorul de notorietate manifest paradoxist al lui Florentin Smarandache. Însuși acest șir e derutant, termenii săi fiind nu doar inegali ca substanță, dar mai ales greu de încadrat